

Jaarverslag Leerplicht 2010-2011

December 2011

CWS/Jeugd en Onderwijs
Team Leerplicht

Inhoudsopgave

Voorwoord

1.	Leerplicht in 's-Hertogenbosch	4
1.1	Hoe ging het in 's-Hertogenbosch in 2010-2011?	4
1.2	De leerplicht-/RMC-ambtenaar	5
1.3	Aantal leerlingen	6
2.	Relatief verzuim	7
2.1	Wat is relatief verzuim?.....	7
2.2	Cijfers relatief verzuim	7
2.3	Wat valt op?	8
2.4	Effect proces-verbaal en bureau Halt	9
3.	Absoluut verzuim	10
3.1	Wat is absoluut verzuim?.....	10
3.2	Cijfers absoluut verzuim	10
3.3	Wat valt op?	10
3.4	Thuiszitters.....	11
4.	Vrijstelling van de leerplicht	12
4.1	Wat is vrijstelling?	12
4.2	Cijfers vrijstellingen	12
4.3	Wat valt op?	13
5.	Voortijdig schoolverlaten: de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie	14
5.1	Wat is VSV/RMC ?.....	14
5.2	Extra inspanningen van leerplicht.....	14
5.3	Traject op Maat (T.O.M.).....	15
6.	Samenwerking	16
6.1	Primair onderwijs	16
6.2	Voortgezet onderwijs	16
6.3	MBO.....	17
6.4	Veiligheidshuis / Casusoverleg Risico Jongeren (CRJ) / Justitieel Casusoverleg (JCO)	17
6.5	Regionalisering leerplicht.....	18
7.	Doelen en aandachtspunten voor 2011-2012	19

Voorwoord

Onze gemeente heeft meer dan 30.000 leerlingen, tussen de vijf en 23 jaar, die aan hun toekomst bouwen binnen het onderwijs. Onder deze leerlingen zijn er altijd leerlingen die veel spijbelen, niet naar school gaan of niet op een school staan ingeschreven. De redenen hiervoor zijn uiteenlopend zoals: 'school is niet leuk', 'de opleiding sluit niet aan', 'ik heb privé problemen' of 'ik wil liever werken'. Leerplicht werkt samen met de leerlingen, ouders, onderwijs, hulpverlening en justitie om leerlingen binnen het onderwijs te houden en ze te stimuleren om een startkwalificatie te behalen. Met een startkwalificatie hebben jongeren een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt waardoor zij een zelfstandig bestaan op kunnen bouwen.

Een greep uit de werkzaamheden van de Leerplicht/RMC. Bij veelvuldig verzuim spreken leerplichtambtenaren de leerlingen en hun ouders. Samen wordt bekeken waarom een leerling verzuimt en worden afspraken gemaakt om het verzuim te stoppen. Om verzuim al eerder tegen te gaan, hebben de leerplichtambtenaren preventieve gesprekken op het voortgezet onderwijs, deelname aan de Zorg en Adviesteams op het voortgezet onderwijs, werkplekken op het ROC en geven ze voorlichting. Wanneer handhaving nodig is, heeft leerplicht de mogelijkheid om een waarschuwing af te geven, een proces-verbaal op te maken of door te verwijzen naar bureau Halt. Verder heeft leerplicht te maken met leerlingen die door de crisis moeite hebben met het vinden van een goede leerbaan en leerlingen die niet weten welke beroep bij ze past. Met deze leerlingen wordt gezocht naar passende oplossingen zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen.

Dit jaarverslag blikt terug op het schooljaar 2010-2011. U kunt hierin lezen over de belangrijkste gegevens en ontwikkelingen.

Bart Eigeman
Wethouder Talentontwikkeling

Leerplicht in 's-Hertogenbosch

1.1 Hoe ging het in 's-Hertogenbosch in 2010-2011?

In 2009-2010 heeft Leerplicht zich een aantal doelen gesteld voor het schooljaar 2010-2011. In deze paragraaf leest u hoe de belangrijkste doelen zijn gerealiseerd en waar leerplicht extra op in heeft gezet:

1. Alle kinderen op school

- a. **Spreekuren op school:** De leerplichtambtenaren hebben spreekuren gehouden op het Hervion, De Rijzert, het Helicon, De Rietlanden, Sancta Maria, het Rodenborchcollege, het Pierson College en bij de Bovenschoolse voorziening. Jongeren met beginnend verzuim of te laat komen, worden in een vroege fase aangesproken door de leerplichtambtenaar op school. Dit is bedoeld als preventie om ergere mate van verzuim te voorkomen. De scholen zijn enthousiast over deze actie.
- b. **Roma:** Gedurende het schooljaar 2010-2011 zijn de Roma-kinderen intensief begeleid. Leerplicht heeft intensief samengewerkt met de scholen, Juvans en de William Schrikker Stichting met als gevolg dat het schoolverzuim binnen het primair onderwijs drastisch is afgenomen en dat alle kinderen van primair onderwijs naar school gaan. Het project is officieel in juli 2011 beëindigd, maar alle partijen hebben de intentie uitgesproken om de goede samenwerking voort te zetten. Aandachtspunt blijft, dat afgelopen schooljaar vijf Roma-meisjes in de leeftijd twaalf tot achttien jaar geen onderwijs hebben gevolgd. Tegen de ouders is een proces-verbaal opgemaakt. Alle jongens staan wel ingeschreven op het voortgezet onderwijs. Bij een aantal Roma-jongeren is verder het verzuim behoorlijk, maar ze gaan wel (onregelmatig) naar school. Het betreft hier kinderen uit één Roma gezin dat bij alle hulporganisaties in beeld is en waar intensieve begeleiding plaatsvindt.
- c. **Aanpak ziekteverzuim in het voortgezet onderwijs:** Afgelopen schooljaar is het ziekteverzuimprotocol geïmplementeerd in de scholen. Doel was om meer zicht en controle te krijgen op ongeoorloofd ziekteverzuim. Bij een aantal scholen hebben we duidelijk verandering gemerkt. Scholen waren alerter op veelvuldige afwezigheid wegens ziekte. De rol van de GGD is hierbij vergroot. In de zorgteams was te merken, dat de GGD bij meer zaken in actie is gekomen. Er vond ook meer samenwerking plaats tussen de GGD en leerplicht. Opgemerkt moet wel worden, dat nog niet alle scholen hun ziekteverzuim goed in beeld hebben. Bij controle door leerplicht, bleek bij sommige scholen sprake te zijn van veelvuldige afwezigheid door ziekte, waarbij leerplicht en de GGD niet volgens afspraak zijn betrokken.
- d. **Jongerenloket:** In schooljaar 2010-2011 is bekeken hoe leerplicht/RMC aan kan sluiten bij het al bestaande jongerenloket van UWV werkbedrijf en afdeling Arbeidsmarkt en Sociale zaken. Eén leerplicht-/RMC ambtenaar zal in schooljaar 2011-2012 twee dagen per week zitting nemen bij het Jongerenloket. Hij zal zich er vooral voor inzetten om (potentieel) voortijdig schoolverlaters terug op school te krijgen en ze alsnog een startkwalificatie te laten behalen. Een nieuwe ontwikkeling op beleidsgebied is, dat een startkwalificatie altijd vóór werk gaat en werk vóór een uitkering.
- e. **Effect proces verbaal en Halt-straf:** We hebben afgelopen schooljaar voor het eerst gemeten wat het effect is van straffen als processen-verbaal en doorverwijzingen naar bureau Halt. 69% van de jongeren die in schooljaar 2009-2010 een proces-verbaal heeft gekregen, heeft in schooljaar 2010-2011 niet meer ongeoorloofd verzuimd. 48% van de jongeren die in schooljaar 2009-2010 een Halt-straf heeft

uitgevoerd, heeft in schooljaar 2010-2011 niet meer ongeoorloofd verzuimd of is nog te laat op school gekomen.

- f. **Dag van de leerplicht:** Team leerplicht heeft op 17 maart 2011 voor de achtste keer aandacht besteed aan de Dag van de Leerplicht. Op twee basisscholen zijn ouders die hun kind(eren) te laat naar school brachten hierop aangesproken. De groepen zeven en acht kregen te horen waarom het belangrijk is om naar school te gaan en dat het van belang is om op tijd te komen. Een aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs en hun ouders zijn thuis verrast door een onaangekondigd huisbezoek. Het betrof leerlingen die niet op school waren op deze dag en bij wie scholen twijfels hadden over de reden van afwezigheid. Op het Koning Willem 1 College zijn drie afdelingen in het zonnetje gezet. Het betrof de afdelingen die verzuim het beste geregistreerd en gemeld hebben bij leerplicht. Daarnaast is er een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd voor alle leraren, mentoren en studieadviseurs over de leerplichtwet en hoe om te gaan met verzuim.

2. **Aanpak voortijdig schoolverlaten**

Het uitvoeringsplan voortijdig schoolverlaten 2010-2014 is in juli 2010 vastgesteld in het college. De ambitie is dat jongeren tot 23 jaar ten minste een startkwalificatie behalen en er voor iedere jongere een passende (Bossche) school, stageplek en leerbaan is. Leerplicht-/RMC ambtenaren hebben daar als volgt aan gewerkt:

- a. **Overgang VO-MBO:** Net als vorig jaar, is er intensief samengewerkt tussen leerplicht, de VSV (voortijdig schoolverlaten) managers, het Koning Willem 1 College en de VO (voortgezet onderwijs)-scholen die vallen onder het samenwerkingsverband. Alle risicojongeren, van wie niet bekend was welk vervolgonderwijs ze gaan volgen na het voortgezet onderwijs, zijn benaderd. Leerplichtambtenaren konden hierdoor in een vroege fase een actieve rol innemen. De aanpak en communicatie verliep nog beter dan in schooljaar 2009-2010. Veel dreigende schoolverlaters zijn hierdoor toch nog tijdig op een school geplaatst. Degenen bij wie dat niet is gelukt, hebben een procesverbaal gekregen van leerplicht met als doel de druk te vergroten om ze terug naar onderwijs te bewegen.
- b. **Voorlichting MBO:** Bij de eerstejaarsleerlingen van veel opleidingen van het Koning Willem 1 College hebben leerplichtambtenaren voorlichting gegeven over leerplicht en het belang van het halen van een diploma. Met name bij de lagere niveaus met de meeste uitvallers is dit gedaan.
- c. **Samenwerking REC Chiron en REC Balein:** Afgelopen schooljaar heeft leerplicht de eerste gesprekken gevoerd met ambulante begeleiders van REC Chiron en REC Balein over hoe beter samengewerkt kan worden. Dit zijn de expertisecentra voor cluster 3 en cluster 4 leerlingen. Het betreft jongeren die een rugzakje hebben of ervoor in aanmerking komen. Volgend jaar zal de samenwerking concretere vormen krijgen waardoor elkaars expertise beter gebruikt kan worden.

1.2 **De leerplicht-/RMC-ambtenaar**

Nederland kent de Leerplichtwet. Hierin staat dat kinderen van vijf tot achttien jaar verplicht zijn om naar school te gaan. Een kind is leerplichtig vanaf de eerste dag van de maand nadat een kind vijf jaar wordt tot het einde van het schooljaar waarin het zestien jaar is geworden. Direct na de leerplicht begint de kwalificatieplicht. Deze geldt sinds 1 augustus 2007. De kwalificatieplicht houdt in dat jongeren onderwijs moeten volgen tot de achttiende verjaardag of eerder, tot ze een startkwalificatie (minimaal diploma van HAVO, VWO of MBO-2 niveau) hebben behaald.

Het is de taak van een gemeente om te controleren of de Leerplichtwet binnen de gemeente wordt nageleefd. Hiervoor stelt de gemeente leerplichtambtenaren aan. De primaire taken zoals genoemd in de Leerplichtwet zijn de volgende:

- controleren of alle leerplichtigen ingeschreven staan op een school (controle van het absoluut verzuim);
- onderzoeken van een melding door school van ongeoorloofd schoolverzuim (relatief verzuim);
- afhandelen van verzoeken om vrijstelling;
- afhandelen van verzoeken om vervangende leerplicht;
- beoordelen van verzoeken om verlof voor meer dan tien schooldagen;
- behandelen van beroepen op vrijstelling van rechtswege;
- opmaken van een proces-verbaal tegen leerling en/of ouders en/of directeur van de school;
- doen van zorgmeldingen;
- jaarlijks verslag aan de gemeenteraad en aan het ministerie van OC&W;
- controle op in- en uitschrijvingen van jongeren;
- controleren van de verzuimregistratie van scholen;
- gerichte voorlichting en bemiddeling.

In de praktijk betekent dit dat de leerplichtambtenaar:

- controleert of jongeren, ouders en scholen voldoen aan de eisen van de wet en hierop handhaaft;
- ouders en jongeren informatie verstrekt, adviseert en begeleidt;
- een bemiddelende rol heeft tussen scholen en gezinnen;
- meewerkt aan (her)plaatsing van dreigende schooluitvallers;
- zonodig intervenueert in gezinssituaties;
- nauw samenwerkt met jeugdhulpverleningsinstanties;
- in voorkomende gevallen doorverwijst;
- informatie verstrekt aan de directies van scholen en betrokken instellingen en advies geeft;
- zorgt voor een sluitende registratie (in- en uitschrijvingen, schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten zonder startkwalificatie).

Naast de primaire taken nemen de leerplichtambtenaren in 's-Hertogenbosch deel aan onder andere het CRJ zorg (Casusoverleg Risicjongeren), het JCO straf (Justitieel Casusoverleg), het periodieke overleg met de overige regiogemeenten, het Samenwerkingsverband de Meierij en de zorgteams op scholen voor voortgezet onderwijs. Hierover staat meer in hoofdstuk 6.

Naast handhaving van de leerplichtwet, bestaat er de Regionale Meld- en coördinatiefunctie (RMC) voor scholen en gemeenten. Volgens de RMC wet is de gemeente verplicht om voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) in beeld te krijgen en te houden en alles in het werk te stellen om hen alsnog een startkwalificatie te laten behalen. Een voortijdig schoolverlater is volgens de definitie een jongere in de leeftijd van twaalf tot 23 jaar die niet in het bezit is van een startkwalificatie en die niet bij een school is ingeschreven, of die wel bij een school is ingeschreven maar de lessen gedurende een aaneengesloten periode van ten minste een maand niet meer volgt. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanpak van voortijdig schoolverlaters en RMC.

1.3 Aantal leerlingen

Op 1 januari 2011 telde de gemeente 's-Hertogenbosch 19.961 leerplichtige jongeren in de leeftijd van vijf tot en met zeventien jaar en 8.231 jongeren in de leeftijd van achttien tot 23 jaar.

2. Relatief verzuim

2.1 Wat is relatief verzuim?

Van relatief schoolverzuim is sprake als een ingeschreven leerling zonder geldige redenen les- of praktijktijd verzuimt. Scholen zijn verplicht dit verzuim te melden (via het Verzuimloket) bij de leerplichtambtenaar van de woongemeente van de leerling. Relatief schoolverzuim valt uiteen in:

- signaalverzuim
- luxeverzuim

Signaalverzuim

Signaalverzuim is de ongeoorloofde afwezigheid die zich uit in spijbelgedrag en/of regelmatig te laat komen. Sinds vorig schooljaar geldt, dat alle scholen voor voortgezet onderwijs verzuim digitaal moeten melden bij het landelijke Verzuimloket van DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs). Dit is verplicht bij verzuim vanaf zestien uur in een periode van vier weken. Daarnaast heeft leerplicht 's-Hertogenbosch afspraken gemaakt met scholen over melding van bijvoorbeeld te laat komen en lichtere mate van verzuim. DUO stuurt de melding vervolgens door naar de leerplichtambtenaar van de betreffende gemeente.

Het gaat vaak om leerlingen met achterliggende problematiek, zoals:

- Schoolinhoudelijke problemen (onjuiste schoolkeuze, niet passende opleidingsrichting etc.);
- psychosociale problemen (faalangst, geringe weerbaarheid, sociale vaardigheden en psychische problemen zoals depressie);
- drugs-, alcohol-, computer- en overige verslavingen;
- onstabiele gezinssituatie (scheiding ouders, mishandeling, verwaarlozing);
- het ontbreken van motivatie /geen zin meer hebben in school (door verschillende oorzaken);
- slachtoffer van loverboys.

Luxeverzuim

Luxeverzuim houdt in dat een leerplichtige leerling zonder toestemming van de schooldirectie of de leerplichtambtenaar buiten de schoolvakantie afwezig is, vaak met vakantie als oorzaak. De ouders worden doorgaans verantwoordelijk gesteld voor dit verzuim.

2.2 Cijfers relatief verzuim

Er zijn 821 meldingen van verzuim bij leerplicht ontvangen. Dit betreft 734 leerlingen die hebben verzuimd. Van 87 jongeren hebben we dit schooljaar meerdere meldingen ontvangen. In schooljaar 2009-2010 hebben we 888 meldingen ontvangen die betrekking hadden op in totaal 723 leerlingen (dus van maar liefst 165 jongeren meerdere meldingen ontvangen).

Leeftijd	Aantal jongeren met relatief verzuim
4 tot en met 12 jaar	128
13 tot en met 17 jaar	526
18 tot en met 22 jaar	80
Totaal	734

Tabel 1 Aantal jongeren met relatief verzuim per leeftijdscategorie

De meeste meldingen van schoolverzuim betreft jongeren van zeventien jaar. Er zijn 676 jongeren bij leerplicht gemeld vanwege signaalverzuim, dus spijbelgedrag of regelmatig te laat komen. En 58 jongeren zijn gemeld vanwege luxeoverzuim. Na een melding hebben we 132 jongeren gesproken tijdens een spreekuur op school.

INTERVENTIE EN RESULTAAT	2010-2011
Waarschuwingsgesprek spreekuur	132
Waarschuwingsgesprek stadskantoor	236
Huisbezoek	37
Doorgestuurd naar bureau HALT	16
Proces- verbaal opgemaakt	51
Verwezen naar hulpverlening	12
Vrijstelling verleend	3
Informatie/advies gegeven	25
Doorverwezen naar schoolarts	12
Bemiddeld bij herplaatsing	25
Bemiddeld overig	9
Geoorloofd verzuim	51
Schorsing/verwijdering	63
Naar T.O.M. (Traject op Maat)	3
Verwijzing Casusoverleg Risicjongeren	8
Ter kennisgeving, geen actie leerplichtambtenaar	66
Einde schooljaar nog in behandeling	24
Overig	48
Eindtotaal	821

Tabel 2 Interventies en resultaten na meldingen van relatief verzuim

In bijlage 1 staat een uitleg van de verschillende soorten van interventies en resultaten.

Luxeoverzuim

Preventieve acties in de afgelopen twee schooljaren hebben geleid tot een daling van het aantal meldingen. Van de in totaal 821 verzuimmeldingen zijn dit schooljaar 58 luxeoverzuimmeldingen ontvangen (ten opzichte van 69 meldingen in schooljaar 2009-2010 en 138 meldingen in 2008-2009).

2.3 Wat valt op?

We zien dit schooljaar een daling van het aantal meldingen, maar een lichte stijging van het aantal betreffende leerlingen. Hieruit zou je kunnen concluderen, dat leerlingen na interventie van leerplicht minder vaak weer gingen verzuimen dan vorig schooljaar. Verder zien we een nog lager aantal van het aantal luxeoverzuimmeldingen. Dit is mogelijk nog het effect van extra inspanningen in de voorgaande 2 jaren (extra controles op scholen en huisbezoeken rondom de schoolvakanties). Tenslotte hebben we 132 jongeren gesproken tijdens een spreekuur op school. Dit spreekuur is

bedoeld om bij lichte mate van verzuim de jongere preventief aan te spreken om erger verzuim te voorkomen.

2.4 Effect proces-verbaal en bureau Halt

Dit jaar hebben we voor het eerst gemeten wat het effect is van het opmaken van een proces-verbaal of het doorverwijzen naar bureau Halt door leerplicht. Van de 55 processen-verbaal die in schooljaar 2009-2010 zijn opgemaakt wegens signaal verzuim, hebben de jongeren in zeventien gevallen daarna nog gespijeld. Maar liefst 69 % van de jongeren heeft dus in hetzelfde schooljaar of het daaropvolgende schooljaar niet meer gespijeld. Van de 27 Halt-straffen die zijn opgelegd in 2009-2010, zijn veertien jongeren daarna weer in herhaling gevallen met verzuim en/of regelmatig te laat komen. 48% van de jongeren heeft dus in hetzelfde of het daaropvolgende schooljaar niet meer gespijeld of is niet meer te laat gekomen.

3. Absoluut verzuim

3.1 Wat is absoluut verzuim?

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere, zonder startkwalificatie, niet staat ingeschreven op een school of onderwijsinstelling en dus geen onderwijs volgt. De aanmelding en de inschrijving van een leerling op een school is de verantwoordelijkheid van de ouders/verzorgers. De gemeente moet controleren op absoluut verzuim. Als uit onderzoek door de leerplichtambtenaar blijkt dat ouders hun kind niet hebben aangemeld en ingeschreven, overtreden zij artikel 3 en 4b van de Leerplichtwet. De leerplichtambtenaar kan dan een proces-verbaal tegen de ouders opmaken.

Leerplicht is zeer actief in het signaleren van absoluut verzuim, dat wil zeggen in het opsporen van leerplichtige jongeren die niet op een school staan ingeschreven. Zodra er een jongere in het systeem verschijnt zonder bijbehorende school, wordt hij geregistreerd als een "mogelijk absoluut verzuimer".

3.2 Cijfers absoluut verzuim

Er zijn afgelopen schooljaar in totaal 188 meldingen van "mogelijk absoluut verzuim" geregistreerd in het systeem. Na onderzoek, informatie en contacten met scholen en ouders, konden meldingen worden afgedaan die geen absoluut verzuim bleken te betreffen. Uiteindelijk blijken dit schooljaar zeventien jongeren (nog) niet te zijn ingeschreven op een school. Het betreft dus slechts zeventien absoluut verzuimers.

	2009-2010	2010-2011
Totaal "mogelijke absoluut verzuimers"	235	188
Waarvan bleken ingeschreven op een school	117	73
Vrijstelling verleend	46	48
Verhuizing/emigratie	19	20
Onder behandeling bij hulpverlening	5	3
Naar projecten/trajecten	7	6
Naar RMC	14	12
Plafond-leerlingen gebleken		9
Daadwerkelijk aantal absoluut verzuimers	27	17

Tabel 3 Afhandeling absoluut verzuim

Bij dertien van de zeventien daadwerkelijke absoluut verzuimers is een proces-verbaal opgemaakt tegen de ouders, die verantwoordelijk zijn voor inschrijving van hun kind op een school. De overige vier verzuimers waren aan het einde van het schooljaar nog in behandeling bij een leerplichtambtenaar. Plafond-leerlingen zoals genoemd in de tabel zijn leerlingen die niet de capaciteiten hebben om een startkwalificatie te behalen.

3.3 Wat valt op?

Het aantal absoluut verzuimers is dit schooljaar gedaald van 27 naar zeventien. Dit valt mogelijk te verklaren door de actieve controle en aanpak van de groep die de overstap maakte van voortgezet

onderwijs naar het middelbaar beroepsonderwijs. Ook de wekelijkse afstemming met DUO heeft hier een bijdrage aan geleverd.

3.4 Thuiszitters

Deze groep valt officieel niet onder de groep absoluut verzuim, omdat ze wel staan ingeschreven op een school. Soms komt het voor dat uitvallers niet direct herplaatst kunnen worden, waardoor sommige jongeren tijdelijk thuis komen te zitten. Belangrijke partners van leerplicht voor deze doelgroep zijn het Samenwerkingsverband De Meierij (samenwerkingsverband van de scholen voor voortgezet onderwijs in de regio) en hun Advies- en Consultatieteam (ACT). Met deze partners is dit schooljaar dan ook structureel overleg geweest. De jongeren zijn goed in beeld en getracht wordt ze zo spoedig mogelijk te (her)plaatsen. In schooljaar 2010-2011 zijn in totaal 46 jongeren geregistreerd als thuiszitter. Aan het einde van het schooljaar waren er dat nog dertien. Deze waren thuis in afwachting op plaatsing bij een school of in behandeling bij hulpverlening. Drie jongeren hebben vrijstelling gekregen en tegen één is proces-verbaal opgemaakt. De wachtlijstproblematiek blijft een probleem, met name bij jongeren die naar cluster 4 onderwijs moeten. De samenwerking met REC Chiron is afgelopen jaar weer versterkt.

4. Vrijstelling van de leerplicht

4.1 Wat is vrijstelling?

De Leerplichtwet verplicht degene die het gezag en de feitelijke verzorging heeft over een jongere, deze jongere in te schrijven bij een school en ervoor te zorgen dat deze jongere de school ook geregeld bezoekt. Als er reden is om de jongere niet in te schrijven, moet de ouder of verzorger bij de gemeente een gemotiveerd verzoek om vrijstelling van de leerplicht doen. De leerplichtambtenaar beslist over het verlenen van vrijstelling. Er vindt altijd eerst een gesprek plaats met de leerling en zijn ouder(s). De gemeente 's-Hertogenbosch bekijkt elke aanvraag kritisch en gaat steeds uit van wat het beste is voor de jongere.

Wanneer vrijstelling?

De gronden voor vrijstelling zijn vastgelegd in de artikelen 5 en 15 van de Leerplichtwet. We onderscheiden de volgende vrijstellingen:

- Artikel 5 sub a: vrijstelling op grond van lichamelijke en psychische problemen;
- Artikel 5 sub b: vrijstelling vanwege overwegende bedenkingen tegen de richting van het onderwijs op alle scholen of instellingen binnen redelijke afstand;
- Artikel 5 sub c: Vrijstelling voor jongeren die als leerling ingeschreven staan bij een onderwijsinstelling buiten Nederland en hier ook daadwerkelijk onderwijs volgen;
- Artikel 5: vrijstelling in verband met werk; toepassing van dit artikel is in de loop van schooljaar 2009-2010 komen te vervallen;
- Artikel 15: Vrijstelling voor jongeren die door bijzondere omstandigheden geen reguliere scholen bezoeken maar op een andere wijze dagelijks onderwijs genieten.

4.2 Cijfers vrijstellingen

In totaal hebben we dit schooljaar 179 verzoeken voor vrijstelling ontvangen. In bijlage 2 staat het aantal verleende vrijstellingen per leeftijdscategorie.

	Verleend		Afgewezen/geannuleerd	
	2009-2010	2010-2011	2009-2010	2010-2011
Art.5 sub a	17	37	10	4
Art.5 sub b	0	2	0	0
Art.5 sub c	39	49	18	15
Art.5 werk	0	0	2	0
Art.15	48	53	7	19
Totaal	104	141	37	38

Tabel 4 Afhandeling per type vrijstelling

4.3 Wat valt op?

We hebben dit schooljaar meer vrijstellingen verleend op grond van lichamelijke en/of psychische problemen en op grond van het volgen van onderwijs in het buitenland. Ook zijn er meer aanvragen binnen gekomen voor vrijstelling om op een andere manier onderwijs te volgen dan het reguliere onderwijs, 72 ten opzichte van 55 in schooljaar 2009-2010. Maar liefst 19 van de 72 aanvragen zijn afgewezen of geannuleerd nadat de jongere zich niet aan de voorwaarden heeft gehouden die met deze vrijstelling gepaard gaan. Vier leerlingen zijn vrijgesteld van schoolbezoek op basis van artikel 11 sub g wegens gewichtige omstandigheden. Hierbij bleven ze wel ingeschreven staan op school. Bovendien moesten de jongeren aan strenge eisen voldoen om voor deze vrijstelling in aanmerking te komen. In schooljaar 2009-2010 werd dit artikel nog 30 keer toegepast. Dit is dus een forse daling.

5. Voortijdig schoolverlaten: de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie

5.1 Wat is VSV/RMC ?

Een voortijdig schoolverlater (VSV'er) is een jongere in de leeftijd van 12 tot 23 jaar die niet in het bezit is van een startkwalificatie en die niet bij een school is ingeschreven, óf die wel bij een school is ingeschreven maar de lessen gedurende een aaneengesloten periode van ten minste een maand niet meer volgt. Een startkwalificatie is een diploma HAVO, VWO of MBO niveau 2.

Sinds 1994 bestaat de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) voor scholen en gemeenten. In januari 2002 is deze functie officieel RMC wet geworden. Deze wet verplicht scholen en gemeenten om voortijdige schoolverlaters in beeld te krijgen en te houden en alles in het werk te stellen om hen alsnog een startkwalificatie te laten behalen. Registratie is hierbij van groot belang. Door jongeren op tijd en volgens de regels in- en uit te schrijven en verzuim snel te melden, wordt direct duidelijk welke jongeren dreigen uit te vallen. Als het nodig is, kunnen Leerplicht, RMC en hun partners ingrijpen om schoolverzuim en uiteindelijk schooluitval te voorkomen. Wet- en regelgeving biedt hierbij een 'stok achter de deur'. De Leerplichtwet geeft aan dat in principe ieder kind onderwijs moet volgen. De RMC wet biedt handvatten om ervoor te zorgen dat jongeren ook hun startkwalificatie halen. In het convenant voortijdig schoolverlaten (2008-2012) tussen OCW, gemeente en scholen, is afgesproken dat het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in vier jaar tijd (2008-2012) met 40% moet dalen. In schooljaar 2005-2006 heeft de nulmeting plaats gevonden. Toen waren er 499 nieuwe VSV'ers in 's-Hertogenbosch. De registratie van het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters gaat via DUO. In verband met correcties op dit aantal, zijn de gegevens over schooljaar 2010-2011 pas in het najaar van 2012 bekend. Wel kunnen we nu aangeven, dat het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in 2009-2010 400 bedroeg. In 2012 wordt het nieuwe convenant voortijdig schoolverlaten ondertekend. De precieze regeling van het convenant is nog niet bekend. Het huidige convenant wordt overigens met een jaar verlengd.

5.2 Extra inspanningen van leerplicht

Om het aantal VSV'ers verder terug te dringen, heeft leerplicht in het afgelopen schooljaar naast de reguliere aanpak, het volgende gedaan:

- Dagelijks samengewerkt met de studieadviseurs in het Suc6punt (zie paragraaf 6.3 over samenwerking in Suc6punt);
- Voorlichting gegeven aan bijna alle klassen van het Koning Willem 1 College over leerplicht/RMC en het belang van een startkwalificatie;
- Samengewerkt met VSV managers voor een goede overdracht van voortgezet onderwijs naar middelbaar beroepsonderwijs;
- Afspraken gemaakt met VAVO, volwasseneducatie, over het beter melden van verzuim.

5.3 Traject op Maat (T.O.M.)

Eind 2007 is het project Traject op Maat gestart, aangeduid met de afkorting T.O.M. Het traject is bedoeld voor jongeren tussen de 18 en 27 jaar zonder startkwalificatie, zonder werk of uitkering. Het doel van T.O.M. is deze jongeren te helpen bij het vinden en volgen van een opleiding of een baan. De jongeren krijgen een coach die het maattraject begeleidt. De kern van het T.O.M.-project is er voor te zorgen dat jongeren een startkwalificatie halen en/ of gaan werken. Een deel van de jongeren volgt enkele dagen per week een programma in het T.O.M.-project. Dit houdt in: heroriënteren op studie- en beroepkeuze en training in werknemersvaardigheden (dagritme krijgen, op tijd komen, afspraken nakomen, sociale vaardigheden, communicatieve vaardigheden, assertiviteit of omgaan met agressie). Anderen gaan naar school of werken en komen voor sommige activiteiten en coachingsgesprekken naar het T.O.M.-project. De contacten tussen de jongere en de coach zijn vaak persoonlijk en intensief, soms op geplande momenten maar veel vaker via sms, email of telefoon. Er worden ook gezamenlijke activiteiten gedaan: het opknappen van een speeltuin, op kamp gaan en excursies.

Leerplicht-/RMCambtenaren en het T.O.M.-project

De leerplicht-/RMCambtenaar bespreekt de mogelijkheden van het T.O.M.-project met betreffende jongeren, motiveert hen en meldt aan. In het kader van een goede samenwerking tussen leerplicht en het T.O.M.-project en de mogelijkheid om het effect van de aanpak in de praktijk te ervaren, werden diverse leerplichtambtenaren ingezet als begeleiders bij de kampen die door het T.O.M.-project zijn georganiseerd.

Resultaten in cijfers:

In schooljaar 2010-2011 zijn 155 voortijdig schoolverlaters (jongeren zonder startkwalificatie en zonder werk of uitkering) uit 's-Hertogenbosch begeleid in het T.O.M.-project. In onderstaande tabel staat wat T.O.M. voor de jongeren op heeft geleverd.

Totaal aantal jongeren	155
naar school	47
werken	43
nog actief in traject	34
verwezen naar Wajong of WSW	20
alsnog uitgevallen	11

Tabel 5 Aantal bemiddelde TOM-jongeren met resultaat

6. Samenwerking

Behalve een handhavende functie heeft de leerplichtambtenaar ook een zorgfunctie, in de vorm van problemen signaleren en er mede voor zorgen dat de juiste vorm van hulpverlening wordt ingeschakeld. Voor een optimale aanpak van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten is samenwerking met ketenpartners noodzakelijk. Leerplichtambtenaren werken dagelijks intensief samen met partijen als politie, justitie, de Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg, Juvans, de GGD, Maatschappelijk Werk, overige hulpverleningsinstanties en uiteraard de scholen. Het belang van samenwerking wordt erkend. Dit uit zich bijvoorbeeld in de Zorg Advies Teams op de scholen en de deelname aan de overleggen van het Casus Overleg Risicjongeren (CRJ) Zorg en het Justitieel Casus Overleg (JCO). Partners weten elkaar steeds sneller en gemakkelijker te vinden.

6.1 Primair onderwijs

Elke school voor primair onderwijs heeft een vaste leerplichtambtenaar als contactpersoon. In schooljaar 2010-2011 heeft leerplicht wegens andere prioriteiten geen schoolbezoeken afgelegd zoals in de voorgaande jaren. Bij de meeste scholen was dit geen belemmering om intensief samen te werken. Bij een aantal basisscholen bleef het dit schooljaar echter opvallend stil. We kregen van hen minder meldingen of adviesvragen. We hebben daarom besloten de schoolbezoeken volgend schooljaar wel weer op te pakken. Leerplicht werkt verder regelmatig samen met Passage, het expertisecentrum van het basisonderwijs.

6.2 Voortgezet onderwijs

Ook de scholen voor voortgezet onderwijs in 's-Hertogenbosch hebben een vaste leerplichtambtenaar als contactpersoon. De leerplichtambtenaar onderhoudt intensief contact met deze scholen, vooral over de volgende zaken:

- deelname in het Zorg Advies Team (ZAT) van de school;
- melden van verzuim van leerlingen en het tussentijds terugkoppelen van de stand van zaken;
- bespreken van procedures rondom meldingen en aanpak van verzuim;
- de samenwerking in het algemeen;
- controle van de verzuimregistratie en (tijdige) melding van verzuim bij Leerplicht;
- preventieve aanpak van verzuim door het houden van spreekuren op school.

Zorg Advies Teams

In het schooljaar 2010-2011 zijn er 325 Bossche leerlingen besproken in de Zorg Advies Teams (ZAT). In schooljaar 2009-2010 waren dit er 237 en in 2008-2009 373. Niet alle besproken jongeren hebben problematieken die gerelateerd zijn aan leerplicht.

Overige partners in het voortgezet onderwijs

Ondanks inspanningen van scholen, hulpverlening en Leerplicht, kan het voorkomen, dat leerlingen uitvallen op school of niet langer binnen de school gehouden kunnen worden. Dit kan verschillende oorzaken hebben. Vaak is het niet gemakkelijk voor deze groep om weer terug te keren naar dezelfde school of om naar een andere school te gaan. Leerplicht en/of scholen verwijzen veel van deze jongeren naar de bovenschoolse voorziening. In schooljaar 2010-2011 zaten er 37 Bossche leerlingen op deze bovenschoolse voorziening. Een andere ontwikkeling die we zien, is dat steeds meer leerlingen worden opgevangen bij het Pedagogisch Advies Buro30. Dit is een samenwerkingsverband van vrijgevestigde orthopedagogen, kinder- en jeugdpsychologen en GZ-psychologen dat zich richt op onderzoek, diagnostiek en behandeling. Ze bieden behandeling en

begeleiding op maat. Het betreft leerlingen die niet passen in het profiel van de bovenschoolse voorziening of daar niet voor in aanmerking komen. In totaal zijn er, gedurende wisselende periodes, 16 Bossche leerlingen geplaatst bij Buro3O. Het doel is om de leerlingen weer terug te begeleiden naar regulier of speciaal onderwijs, maar niet voor elke jongere is dat haalbaar.

6.3 MBO

De samenwerking met leerplicht/RMC op het Koning Willem 1 College is bestendig in het Suc6punt. In het Suc6punt werken de projectleider, projectmedewerker, leerplichtambtenaren, studieadviseurs en mentoren samen. Leerplichtambtenaren hebben een fysieke werkplek in het Suc6punt.

Dit is opgezet door de Bossche leerplichtambtenaren, maar ook leerplichtambtenaren uit de regio nemen hier aan deel. Op verschillende dagdelen wordt het Suc6punt bemand door leerplichtambtenaren. Effecten van het Suc6punt:

- er is een verzuimprotocol opgesteld;
- door de preventieve werking (er wordt sneller een actie uitgezet) worden jongeren sneller binnen de school herplaatst en vallen dus minder vaak voortijdig uit;
- het is een vraagbaak voor leerlingen, studieadviseurs en directie;
- verbetering in de samenwerking en het besef bij alle partijen dat ook moeilijke leerlingen een plek in het onderwijs moeten behouden.

6.4 Veiligheidshuis / Casusoverleg Risico Jongeren (CRJ) / Justitieel Casusoverleg (JCO)

Het Casus Overleg Risicojongeren (CRJ) en het Justitieel Casusoverleg (JCO) zijn een initiatief van het Veiligheidshuis waar ook de leerplichtambtenaar aan deel neemt.

Het JCO behandelt zaken van jongeren die een strafbaar feit hebben gepleegd maar die nog niet voor de strafrechter zijn verschenen. In het CRJ wordt zorgtaken behandeld.

Het Openbaar Ministerie, Politie, Leerplicht, Bureau Jeugdzorg, Juvans en de Raad van Kinderbescherming proberen gezamenlijk tot een plan van aanpak te komen.

- JCO Straf

Het JCO Straf vindt wekelijks plaats onder voorzitterschap van de Raad voor de Kinderbescherming. Zaken die worden besproken zijn:

- Jeugdstrafzaken
- Voorgeleidingen
- Hardnekkig schoolverzuim
- Negatief afgesloten taakstraffen
- Jeugdprostitutie (daders)

Anders dan voorgaande jaren, is leerplicht sinds schooljaar 2009-2010 alleen nog maar aanwezig bij de zaken waarbij sprake is van hardnekkig schoolverzuim en/of bij wie een leerplichtambtenaar een proces verbaal heeft opgemaakt. Dit heeft te maken met een verscherping van de wet op de privacy.

- CRJ Zorg

Het CRJ Zorg vindt wekelijks plaats onder voorzitterschap van Bureau Jeugdzorg. Zaken die worden besproken zijn:

- alle zorgsignalen door de politie geregistreerd
- alle zorgsignalen door leerplicht geregistreerd
- overige zorgsignalen die via een ander kanaal in het Veiligheidshuis worden gebracht.

Veel van de besproken jongeren in het CRJ zijn bekend bij leerplicht. De meerwaarde van leerplicht voor het overleg is groot, omdat een leerplichtambtenaar weet of de besproken jongere naar school gaat en hoe hij het op school doet. Schoolgang bij een jongere is van wezenlijk belang. Het CRJ biedt anderzijds ook meerwaarde voor leerplicht. Samen met andere partijen kunnen we komen tot een afgestemde gezamenlijke aanpak bij een jongere en zijn of haar gezin/leefomgeving. Leerplicht kan jongeren op de agenda zetten ter bespreking. Andere partijen denken mee over de aanpak en kijken in hoeverre zij iets kunnen betekenen voor de jongere. Verder merken we door wekelijks fysiek contact, dat de lijnen met andere instanties korter zijn, wat een versnelling van de procedure kan betekenen.

6.5 Regionalisering leerplicht

Tussen de gemeenten 's-Hertogenbosch, Heusden, Vught, Haaren, Boxtel, Schijndel en Sint-Michielsgestel vindt een regionaal overleg leerplicht plaats, R.O.L. genaamd. Uitgangspunt is dat jongeren in heel deze regio recht hebben op goede voorzieningen en dezelfde rechten en plichten hebben. Het moet daarbij niet uitmaken in welke gemeente ze wonen of op welke school ze zitten. Vanuit deze samenwerking worden voorstellen gedaan voor uniforme afspraken. Dit leidt tot gezamenlijk beleid. Iedere gemeente blijft zelf verantwoordelijk voor formatie en uitvoering.

Regionaal overleg RMC

De regio Brabant Noord-Oost beschikt over een RMC-coördinator. De gemeente 's-Hertogenbosch is centrumgemeente. Vier keer per jaar overleggen de gemeentes van de regio met elkaar om informatie uit te wisselen en beleid op elkaar af te stemmen.

7. Doelen en aandachtspunten voor 2011-2012

Jongerenloket

Eén leerplicht-/RMC ambtenaar zal in schooljaar 2011-2012 twee dagen per week zitting nemen bij het jongerenloket. Daar werkt hij samen met het UWV werkbedrijf en de afdeling Arbeidsmarkt en Sociale Zaken. Hij zal zich er vooral voor inzetten om (potentieel) voortijdig schoolverlaters terug op school te krijgen en ze alsnog een startkwalificatie te laten behalen. Het gaat in eerste instantie van start als een pilot.

Interventieteam

Met ingang van schooljaar 2011-2012 zal leerplicht deel gaan nemen aan het interventieteam. Door samenwerking met verschillende partijen zoals de belastingdienst, burgerzaken, Arbeidsmarkt en Sociale Zaken en politie wil het team op het spoor komen van overtredingen. Er worden casussen besproken waar vervolgens direct actie op wordt genomen. Zo zal leerplicht met andere partijen bijvoorbeeld scholen bezoeken of huisbezoeken afleggen. Voordeel is, dat partijen gebruik maken van elkaars expertise en de betrokkenheid in elkaars werk wordt versterkt.

Spreekuren op alle scholen

Op een aantal scholen voor voortgezet onderwijs zijn in 2010-2011 nog geen spreekuren gehouden. Volgend schooljaar doen alle scholen mee. Zo worden het Sint Janslyceum en het Van Maerlant college nog toegevoegd. Op deze manier bereiken we een uniforme werkwijze.

Bekijken inzet nieuwe media

Jongeren zijn zeer actief op het gebied van nieuwe media. Om jongeren zo goed mogelijk te bereiken, onderzoeken we in 2011-2012 of we nieuwe media als bijvoorbeeld Facebook kunnen inzetten.

PO-scholen weer actief bezoeken

Wegens tijdgebrek en prioritering hebben we het afgelopen schooljaar de basisscholen niet actief bezocht. Bij sommige basisscholen hebben we hierdoor gemerkt, dat er minder meldingen en/of adviesvragen binnenkwamen. Om afspraken en werkwijze te bespreken en indien nodig aan te scherpen, zal leerplicht in schooljaar 2011-2012 weer alle scholen bezoeken.

Extra uren voor RMC

Vanuit de programmagelden komt er extra budget vrij voor het RMC. In de praktijk wordt daar vorm aan gegeven door een leerplichtambtenaar fulltime op RMC in te zetten. Die gaat dan leerplichttaken met beleidstaken op het gebied van RMC combineren. Wat het melden van verzuim betreft, wordt RMC gelijk getrokken met de leerplichtige leeftijd. Dat betekent, dat verzuim van 18-plussers eerder gemeld gaat worden. Dit komt voort uit het convenant voortijdig schoolverlaten in onze regio.

Outreachinge benadering voor jongeren van 18+

Het RMC, inclusief het Jongerenloket, en TOM gaan samenwerken om meer outreachend te werken voor jongeren van 18 tot 23 jaar. Jongeren worden actief benaderd om ze te motiveren een startkwalificatie te behalen.

Bijlage 1

Toelichting op interventies en resultaten

Waarschuwingsgesprek spreekuur

Dit is een preventief waarschuwend gesprek op school met alleen de jongere bij lichtere mate van te laat komen en/of verzuim, om erger te voorkomen.

Waarschuwingsgesprek stadskantoor

Een waarschuwend gesprek met de jongere en ouder(s). Indien nodig verwijst leerplicht door naar de hulpverlening. Dit gesprek is een laatste stap voordat de leerplichtambtenaar een proces-verbaal opmaakt of de jongere doorverwijst naar Bureau Halt.

Huisbezoek

Als mensen tot twee maal toe niet op een gesprek verschijnen, leggen we in de meeste gevallen een huisbezoek af. Soms wordt een huisbezoek aangekondigd, vaak echter niet. Soms kiezen we voor een huisbezoek (op verzoek van school) als er zorgen zijn om de thuissituatie. In het geval van luxeverzuim gaan we op huisbezoek om te kijken of mensen wel thuis zijn.

Doorgestuurd naar Bureau Halt

Afhankelijk van de mate van verzuim, kan de leerplichtambtenaar de jongere doorverwijzen naar Bureau HALT. Hier moet altijd een waarschuwing aan vooraf zijn gegaan. Bij Halt krijgt de jongere een taak- of leerstraf. Sinds schooljaar 2010-2011 krijgt de jongere doorgaans alleen nog maar een leerstraf.

Proces-verbaal opgemaakt

Als de leerplichtambtenaar een proces-verbaal opmaakt, wordt de casus besproken in het JCO Straf. Daar wordt met de Raad voor de Kinderbescherming en justitie gekeken of er een onderzoek moet worden gedaan door de Raad voor de Kinderbescherming en of de zaak in de rechtbank op zitting dient te komen. Vanuit een proces verbaal kan justitie geldboetes, taakstraffen en/of verplichte trajecten, zoals jeugdreclassering, opleggen.

Verwezen naar hulpverlening

Tijdens een gesprek met een jongere en ouders probeert de leerplichtambtenaar zoveel mogelijk informatie boven tafel te krijgen. Bij de meeste cliënten is er sprake van achterliggende problematiek. Deze is vaak de oorzaak van het schoolverzuim. De leerplichtambtenaar kan inschatten welke vorm van hulpverlening een jongere nodig heeft en de jongere doorverwijzen.

Doorverwezen naar schoolarts

Als een jongere veelvuldig afwezig is vanwege ziekte, dan is het niet in eerste instantie aan leerplicht om met de jongere aan de slag te gaan. Eerst zal een schoolarts van de GGD beoordelen of er sprake is van ziekteverschijnselen die het verzuim wel of niet rechtvaardigen. Afhankelijk van de conclusies van de schoolarts, wordt leerplicht vervolgens ingeschakeld.

Geoorloofd verzuim

Na onderzoek van de leerplichtambtenaar kan het verzuim als geoorloofd worden gezien. Er is dan een geldige reden geweest voor de afwezigheid van de leerling op school.

Schorsing/verwijdering

School is verplicht om schorsingen en verwijderingen te melden bij leerplicht. Alleen in gevallen waarbij de leerplichtambtenaar wordt gevraagd te bemiddelen of er sprake is van dreigend schooluitval, komt de leerplichtambtenaar in actie.

Naar T.O.M. (Traject op Maat)

Jongeren die vanwege relatief verzuim bij leerplicht komen, blijken vaak niet op de juiste plek te zitten. Ze willen bijvoorbeeld liever een ander soort opleiding volgen en hebben daar hulp bij nodig. Het kan zijn dat leerplicht deze jongeren doorverwijst naar het T.O.M.-project.

Verwijzing Casusoverleg Risicjongeren

Na een gesprek met een jongere en ouder(s) kan een leerplichtambtenaar ernstige zorgen hebben over een jongere en/of een gezin. Om advies in te winnen bij andere partners over een afgestemde aanpak, kan de leerplichtambtenaar een casus ter consultatie inbrengen op de agenda van het Casusoverleg Risicjongeren.

Ter kennisgeving, geen actie leerplichtambtenaar

Niet op alle meldingen van scholen onderneemt de leerplichtambtenaar actie. In de volgende voorbeeldsituaties neemt de leerplichtambtenaar een melding ter kennisgeving aan:

- Scholen doen een melding van een zeer lichte mate van verzuim. Leerplichtambtenaren zetten de informatie dan wel in het dossier, maar nemen hier niet altijd actie op.
- Scholen melden verzuim bij de leerplichtambtenaar, maar verzoeken de leerplichtambtenaar om geen actie te ondernemen. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om verzuim vanwege bijzondere omstandigheden.
- Leerplicht verwacht bij verzuim eerst een interne procedure vanuit school voordat de leerplichtambtenaar een melding oppakt. Als school dit niet heeft gedaan, dan kan het voorkomen, dat de leerplichtambtenaar de melding teruglegt bij school.

Bijlage 2

